

ЗАПОРІЗЬКА МІСЬКА РАДА
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ ВІДДІЛ ОСВІТИ ДНІПРОВСЬКОГО РАЙОНУ
ДОШКІЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ЦЕНТР РОЗВИТКУ ДИТИНИ» «ЛАЗУРНИЙ»
Запорізької міської ради Запорізької області
вул. Дніпровське шосе, 50, м.Запоріжжя, 69069, тел.: 701-20-07, (061) 224-77-80,
E-mail: lazurniy-zp@ukr.net, Код ЄДРПОУ 26468309

Розвиток музичних здібностей дітей раннього віку

Досвід роботи
музичного керівника
Соломникової Катерини Михайлівни

Запоріжжя
2017 рік

Соломнікова

Катерина Михайлівна

**народилась
24 грудня 1985 року**

загальний стаж роботи

13 років

Освіта – неповна вища

«Музичний керівник – це чарівник, який може творити чудеса і створювати світ, в якому хочеться просто бути, а значить, творити і пізнавати поки ще непізнане».

Я переконана, що залучення до музичного мистецтва – найдивовижніша та доступна форма мого спілкування з дітьми, так як на музичних заняттях діти фантазують, творять, занурюються у світ казок, світ музики. Я завжди намагаюся створити атмосферу свята, емоційного комфорту, взаєморозуміння, щоб від кожного заняття діти чекали незвичайних пригод у світ музики. Разом ми танцюємо і співаємо, граємо та слухаємо.

У своїй роботі я вважаю важливим навчити дітей відчувати і розуміти музику. Адже людина по-справжньому любляча музичне мистецтво стає добріше, терпиміше, мудріше, любить і розуміє близьких людей та навколишній світ.

Зміст

1. Введення

- 1.1. Раннє дитинство – дуже короткий період у житті людини..... 4
- 1.2. Потенційні можливості розвитку дітей раннього віку..... 6

2. Музичний розвиток дітей раннього віку.

- 2.1. Основні завдання музичного розвитку..... 8
- 2.2. Умови, що сприяють музичному розвитку дітей раннього віку.....9
- 2.3. Технологія проведення занять для дітей раннього віку.10

3. Висновки. Результати роботи..... 13

4. Література15

5. Додаток

- 5.1. Перспективний план музичних занять для дітей раннього віку..... 16
Перспективний план з музично-ритмічного виховання з дітьми (2-3-рік життя).....25
- 5.2. Конспект заняття для дітей раннього віку «Пташиний двір»30
- 5.3. Розвиваючі пальчикові ігри для занять з дітьми раннього віку.....34
- 5.4. Сценарій новорічного свята для дітей раннього віку спільно з мамами «Будиночок Діда Мороза і Снігуроньки».....40
Сценарій новорічного свята для дітей раннього віку спільно з мамами «Колобок».....46
Сценарій свята для дітей раннього віку спільно з мамами «Як Хрюша маму зі святом вітав».....54
- 5.5. Діагностика музичних здібностей дітей раннього розвитку65
- 5.6. ІКТ на музичних заняттях.....67
- 5.7. Консультація для батьків. «Особливості музичного виховання дітей раннього дошкільного віку в дитячому садку».....68
- 5.8. Фотоматеріали.....71

1. Введення

1.1. Раннє дитинство – дуже короткий період в житті людини

Проблему розвитку дитини дошкільного віку важко переоцінити. Дуже важливо так побудувати життя дитини, щоб він зміг максимально використовувати можливості цього віку. Саме тому в розвитку дитини відводиться велика роль людям, які повинні допомогти дитині гармонійно розвиватися, створити психічний і фізичний комфорт для успішного зростання. Однак, щоб допомогти дитині в розвитку, необхідно знати, в чому його проблема? Де і як потрібно надати допомогу.

Раннє дитинство – дуже короткий період в житті людини. Саме в перші три роки життя діти навчаються того, що будуть використовувати протягом всього подальшого життя. Розвиток дитини в цей період — це потужний і надійний фундамент, який допоможе дитині в майбутньому відчувати впевненість у своїх силах — і в навчанні, і в повсякденному житті. Момент важливий і надзвичайно доленосний.

Перша сходинка соціалізації і головне джерело особистісного розвитку дитини раннього віку — сім'я. Вона — провідник, який передає дитині знання, досвід, цінності, навчає його, допомагає пристосуватися до життя і навколишнього середовища через сприйняття сімейних відносин.

Наступною сходинкою соціалізації є входження в суспільний, більш складний за своїм походженням, соціум – дитячий сад. Дошкільний заклад – соціальний інститут, що виконує першорядну роль у соціальному вихованні, соціалізації дітей. Адаптація є формою соціалізації. І завдання дорослих створити сприятливі умови для цього процесу.

Діти раннього віку здатні сприймати красу в навколишньому світі. Проявляти інтерес до музики, творів образотворчого мистецтва, поезії, театралізованої діяльності.

Музикальність дитини починає виявлятися досить рано, ще до двох років. Ознаками музикальності в ранньому віці стають:

- прояв музичного інтересу малюка;
- характер та ступінь її вираженості (реакція на музику), що виявляється в зосередженості дитини на звучанні музики або активних рухів під неї;
- потреба в музичних враженнях;
- прояв музичної активності: наявність музичних уподобань і бажаних видів музичної діяльності в житті дитини (спів, рух під музику, гра на дитячих музичних інструментах по слуху).

Домінуюча роль музики в житті дитини – основна ознака ранньої дитячої музикальності.

На третьому році життя у дитини розвивається музичне сприйняття, зростає інтерес і прагнення вслухатися в музику, щось витягти з неї, відрізнити один твір від іншого, розвивається пам'ять, дитина вже готова до активного

запам'ятовування музики. Чим яскравіше, емоційніше й образніше музичний твір, тим швидше і легше увійде він в пам'ять дитини.

Приваблює дітей даного віку і виконавство як можливість висловити свої враження від почутої музики. Це сензитивний період для розвитку загальних і спеціальних музичних здібностей.

У своєму досвіді роботи я максимально розкрила головні складові для повноцінного музичного розвитку дітей раннього віку. А саме:

- структура музичних занять (насиченість всіляких видів музичної діяльності);
- умови, в яких проводяться заняття (простора музична зала з безліччю музичних інструментів, іграшок, наочних посібників);
- діагностування дітей після річного відвідування групи «Я граю з мамою», позитивна динаміка в музичному розвитку.

1.1. Потенційні можливості розвитку дітей раннього віку

Перші роки життя є періодом найбільш інтенсивного фізичного, психічного і морального розвитку. Від того, в яких умовах він буде протікати, буде залежати майбутнє дитини.

У перший рік життя дитини відбувається остаточне формування першої сигнальної системи; удосконалюються органи чуття, дитина вчиться бачити, чути, відчувати, розрізняти форми і розміри предметів, орієнтуватися у просторі, правильно координувати свої рухи і дії. До кінця першого року життя з'являється мова, починає формуватися друга сигнальна система.

Протягом другого і третього року життя відбувається інтенсивний сенсорний розвиток, розвиток рухів, мови (пасивної і активної), зазнає значних змін орієнтовно – пізнавальна діяльність.

Педагоги, фізіологи, психологи (Н.М. Щелованов, Н.М. Аксаріна, Д. Б. Ельконін, Л. С. Вигодський, М. М. Кольцова, Е. І. Радіна, Т. Н. Федосєєва, Е. І. Тихеева, Е. Р. Пілюгіна, С. М. Теплюк та інші) відкрили величезні потенційні можливості розвитку дітей. Визначили значення періоду раннього дитинства для всього подальшого формування особистості дитини і виявили ряд специфічних вікових особливостей, які лягли в основу сучасних програм і нових технологій розвитку, виховання дітей раннього віку.

Особливе значення цього віку пояснюється тим, що він безпосередньо пов'язаний з трьома фундаментальними життєвими здобутками дитини: прямоходінням, мовним спілкуванням і предметною діяльністю. Прямоходіння забезпечує дитині широку орієнтацію в просторі, постійний приплив необхідної для його розвитку нової інформації. Мовне спілкування дозволяє дитині засвоювати знання, формувати необхідні вміння та навички і через психолога, людину, що володіє ними, швидше долучається до людської культури.

Предметна діяльність безпосередньо розвиває здібності дитини, особливо його ручні рухи. Кожен з цих факторів незамінний, а всі вони разом узяті, достатні для різнобічного і повноцінного психічного і поведінкового розвитку маленької людини, що росте.

Приблизно до трьох років пам'ять, сприйняття, уява та увага дитини починає набувати людські властивості. Але головне полягає в тому, що в цьому віці дитина оволодіває тими вміннями, які істотним чином впливають на його подальшу поведінку, інтелектуальний і особистісний розвиток. Мова йде про здатність розуміти й активно користуватися мовою в спілкуванні з людьми.

Розвиток пізнавальних процесів і мовлення допомагає дитині прискорено здобувати знання, засвоювати норми і форми людської поведінки. Основна трудність у вивченні психічного життя маленьких дітей полягає в тому, що їх життя знаходиться в постійному розвитку, і чим молодша дитина, тим більш інтенсивно проходить цей розвиток.

Ранній вік – найсприятливіший час для сенсорного виховання, без якого неможливе нормальне формування розумових здібностей дитини. Цей період важливий для вдосконалення діяльності органів чуття, накопичення уявлень про навколишній світ, розпізнання творчих здібностей малюка. Дітей раннього

віку ще рано знайомити з сенсорними еталонами, повідомляти їм систематичні знання про властивості предметів. Однак заняття повинні будуватися таким чином, щоб у подальшому, вже за порогом раннього дитинства, діти були здатні засвоювати властивості предметів.

Дослідження Н.М. Щелованова і М. Ю. Кистяковської показують, чим різноманітніше рухи, які виконує дитина, чим багатший його руховий досвід, тим більше надходить інформації в мозок, що сприяє більш інтенсивному інтелектуальному розвитку маляти.

Різнорухові рухи, особливо якщо вони пов'язані з роботою рук, надають позитивний вплив на розвиток мови.

Під час ходьби, лазання, бігу і інших рухів дитина стикається з цілим рядом предметів, пізнає їх властивості. Малюк вчиться орієнтуватися у просторі. Правильно організована рухова активність сприяє формуванню особистості дитини. У малюка з'являються такі важливі якості, як самостійність, активність, ініціативність, формується сміливість і розумна обережність. Діти набувають у процесі рухової діяльності навички спілкування з дорослими та однолітками, вчать узгоджувати свої дії з вимогами дорослих і з діями інших дітей.

Так само дослідження вчених показало, що рівень розвитку дитячого мовлення знаходиться в прямій залежності від ступеня сформованості тонких рухів пальців рук. Спеціалісти інституту фізіології дітей і підлітків вважають, що формування мови відбувається під впливом кінестичних (рухових) імпульсів, що передаються від рук, а точніше від пальчиків. Чим активніше і точніше рухи пальців у маленької дитини, тим швидше він починає говорити.

Заняття образотворчою діяльністю не тільки допомагають дитині оволодіти елементарними прийомами ліплення, аплікації і малювання, а й благотворно впливають на загальний розвиток малюка: пробуджують емоційну чуйність, виховують почуття прекрасного, формують працьовитість, розвивають мислення, увагу, пам'ять, уяву.

Хотілося відзначити, що маленькі діти в силу своїх вікових особливостей не здатні зосереджуватися на одному виді діяльності тривалий час. Тому заняття з дітьми побудовані таким чином, що один вид діяльності змінюється іншим.

На сьогоднішній день відомі десятки ефективних систем раннього розвитку. Характерною особливістю методики занять є ігрова форма подачі навчального матеріалу, комплексний характер, доступний матеріал і практичність використання, що перетворює заняття музики з малюками у веселу навчальну гру.

2. Музичний розвиток дітей раннього віку

2.1. Основні завдання музичного розвитку

Як музичний керівник поставила перед собою наступні завдання:

- Допомогти батькам зрозуміти значимість раннього музичного розвитку й усвідомити, що музика позитивно впливає на дитину та надає сприятливу і оздоровлюючу дію.

- Надати педагогічну допомогу в розумінні власного малюка і його гармонійному розвитку.

- Створити сприятливі умови для розвитку музичних здібностей: музичного слуху, почуття ритму, дрібної моторики, координації рухів в атмосфері любові і ласки.

- Допомогти батькам створити умови для легкої адаптації до дитячого саду.

Для реалізації цих завдань у дитячих садках створені сприятливі умови:

- зручний час для занять (після другого денного сну дитини),
- затишний музичний зал, завжди повний сюрпризів і несподіванок,
- можливість відвідувати заняття разом з батьками.

2.2. Умови, в яких створювався досвід роботи

Музичний керівник веде музичне заняття, як правило, у першій половині дня. Заняття проводяться один раз на тиждень в музичному залі, тривалістю 10-12 хвилин.

Організація музично-розвивального середовища:

- заняття проходять у музичному або хореографічному залах;
- зали оснащені музичними інструментами (фортепіано, магнітофонами)

Для занять використовуються:

- іграшки;
- звучні іграшки;
- дитячі музичні інструменти (бубни, брязкальця, дзвіночки, барабани, маракаси);
- атрибути для гри та таночків (стрічки, квіти, прапорці, м'ячики, султанчики, сніжки, клубочки, листочки і т. д.);
- саморобні музичні інструменти (шумові коробочки, мішечки, шуршунчики);
- диски «Звуки природи», «Класична музика для дітей».

2.3. Технологія досвіду роботи

Обов'язковою умовою наших зустрічей, об'єднаних одним ігровим сюжетом, є доступний музичний матеріал, ніжний ласкавий спів матусь, емоційне взаємоспілкування в забавах і потішках. Діти сидять на матусиних колінах, рідні очі бачать, відчують знайомі добрі руки, чують матусин голос, що звучить тільки для них, тепло, камерно, з любов'ю.

Свою роботу я планувала за Базовим компонентом, використовувала рекомендації педіатра і музиканта М. Л. Лазаревої, методичні посібники та аудіозаписи А. Р. Желєзної з раннього музичного розвитку. На деяких заняттях використовувалася методика Карла Орфа, а саме гра на шумових музичних інструментах.

Структура побудови заняття:

1. Вокальне привітання
2. Масаж зі співом
3. Спів
4. Пальчикові ігри
5. Слухання
6. Музикування
7. Музично – ритмічні рухи
8. Релаксуючі вправи – оберіг.

Частини музичного заняття можуть змінюватись.

Те, що на занятті активну роль відіграють матусі, дозволило мені ширше використовувати:

- масаж, супроводжений співом
- пальчикові гри з мелодією
- гру на всіляких дитячих музичних інструментах
- фольклорні дитячі віршики, забави, ігри
- сімейні свята та розваги
- колискові пісні

При перших зустрічах багато наших матусь із радістю повідомляли, що малюки виділяють їх голос з десятка інших голосів, чуйно відчують інтонацію, швидко заспокоюються від нескладної колискової пісеньки. Ось тільки колискових пісень матусі майже не знали.

На своїх музичних заняттях ми навчили мам не тільки сучасним колисковим пісням з телепередачі «На добраніч, малюки», але ми заспівали багато народних пісеньок; спонукали до написання своїх колискових . Матусям це приносить величезне задоволення. Це підтверджують і слова О. П. Радиної «колискові допомагають налагодити духовний контакт між матір'ю та дитиною».

У давнину вірили, що оберіг захистить малюка від злих сил, допустить до нього тільки світле, хороше, добре:

«Будь добрим, як мама, будь Сильним, як тато, Ясним будь, як сонце, Мій улюблений самий!»

Щоб дитині не було нудно під час масажу, рекомендованого медичними працівниками, ми вивчили з мамами веселі і мелодійні супроводжувальні пісні:

- «Тяги – потягушечки, на синочка порастушечки» (масаж всього тіла)
- «Павучок» (масаж спинки малюка пальцями)
- «Хто у нас хороший», «Ах, ти моя дитино» (погладжування рук і ніг)
- «Йшов зайчик по стіні» (масаж всього тіла від голови до спини)

Перші пісеньки прості мелодично, доступні за змістом, такі як: «Ладусі», «Заїнька», «Поїхали – поїхали за горіхами», «Півник» та ін. Ці пісеньки, що супроводжуються грою, природні і необхідні маленькій людині, як домашній хліб, як затишна колиска. Вони відображають навколишній світ дитини.

Багато раз почувши пісеньки, з часом наші малюки починають підспівувати і співати самотійно. Забавляючи дітей, ми по своєму вчимо, навіть пояснюємо правила поведінки: щедра сорока нагодувала всіх, тільки один залишився без каші «він дров не носив, піч не топив, за водичкою не ходив, та й кашку не варив» – не хотів працювати.

У свої заняття, крім народної, ми включаємо і класичну музику: Моцарта, Шумана, Шуберта, Бетховена, Чайковського, рекомендовану В. А. Петровою. Ці короткі музичні твори не перевищують часу 30-45 секунд, звучать у виконанні фортепіано, скрипки, флейти або оркестру. Ми бачимо, як заморожено слухають музику малюки, а ті, які вміють говорити іноді вимагають: «Ще!» На пам'ять приходить висловлювання вченого – мислителя минулого століття Павла Флоренського: «Що слід давати малюкові для першого живлення? Це музика, але вищого порядку, тобто Баха, Моцарта, Гайдна, Шуберта. Квіти. Природа. Твори образотворчого мистецтва... Ці враження явним чином позначаться у майбутньому.

Щоб матусі могли самотійно підібрати музику для слухання, ми проводимо з ними консультації про музичний репертуар для дітей, роз'яснюємо, в який час дня краще слухати музику, як створити сприятливе навколишнє оточення, як себе вести дорослим слухачам. Батькам ми пропонуємо придбати аудіозаписи на CD з серії «Щаслива дитина»: «Магія природи», «Моцарт для малюків», «Ніжні пісні про любов» та ін (всього 8 дисків). Рекомендуємо підібрати музику по знаку зодіаку для своєї дитини. Ці музичні твори спеціально підібрані і оброблені для сприйняття малюків.

Ми звертаємо увагу матусь, що роль дитини в музичному світі звуків далеко не пасивна. Євген наполегливо тягнеться до брязкальця, щоб самому його потрясти. А Катруся знову і знову хитає неваляшку, радіючи її передзвону. Іванко нескінченно довго може вдаряти паличкою по барабану, зажмуряє від страху, коли дуже голосно; але переводячи дух, продовжує свій експеримент.

Ми вчимо мам, як такі шумові дії направити в потрібне русло: заспівати пісеньку, допомагаючи дитині ритмічно стукати. В будь-якому будинку спектр «музичних інструментів» для малюка дуже широкий: іграшки, кухонне приладдя, посуд, папір, саморобні дитячі та професійні музичні інструменти. Головне – навчитися їх використовувати, зосередившись на ритмі.

На заняттях групи «Я граю з мамою» ми даємо дітям молоточки, бубни, маракаси, дзвіночки, кастаньети і граємо прості короткі пісеньки: «Дін-дон», «Ати – бати», «Тихі й голосні дзвіночки» «Їжачок і барабан».

Трохи пізніше показуємо, як може гарно «звучати» власне тіло:

- по-різному можуть плескати долоньки, стукати кулачки і пальчики
- по колінах можна бити, стукати
- ніжками можна бити, стукати

І даємо завдання складніше: граємо «Як капає дощик», «Дзюрчить струмочок», «Пташки клюють», «Віє вітер», «Гримить грім». До кінця року діти вміють розрізняти динаміку: грають тихо і голосно, можуть грати уривчасто або протяжно, ритмічно і без ритму.

На наших заняттях мами вчаться радіти досягненням малюка: хвалять його, погладжують по голівці, можуть полоскотати, обійняти, поцілувати, прийти у захват - заплескати в долоні, підкинути малюка вгору і сказати: «Ай да молодець, молодець!» Іноді можна пригостити смачненьким або в нагороду показати нову іграшку, а якщо це зробити відразу після виконання завдання, дитині буде дуже приємно. Так фізичний контакт, весела усмішка, гра разом з мамою сприяє психічному і фізичному комфорту наших малюків.

Чим ще люблять займатися наші діти? Що їм ще подобається робити мало не з народження? Звичайно ж танцювати. Перші наші танці складаються з погойдувань малюка, нахилів, підкидань, кружляння разом з мамою під музику або спів дорослих.

Але до року діти намагаються танцювати самостійно, а матусям краще знаходитися поруч. Наслідуючи дії матусі, діти тупають ніжною, присідають, кружляють, розгойдуються, мами допомагають підстрибувати, ходити на місці. Включаючи в танці нові рухи, ми намагаємося спиратися на ті, які вже знайомі і доступні дітям. Діти люблять танцювати такі відомі танці, як «Ай-да», «Да-Да-Да», «Зимова пляска». Люблять передавати музично - ігрові образи в русі: крокують, як мишка, стрибають, як зайчики, «літають», як сніжинки або пташки.

В кінці танців використовуємо ігри: «Замри», «Догонялки», «Хованки». Дуже люблять малюки ходити по колу, взявшись за руки з мамами. Улюблені ігри, такі як «Раздувайся, пузир!», «Коровай», «Рівним колом», «Попрямували ніжки» «Радій дівчора» та ін. допомагають засвоїти дітям ходьбу по колу і в хороводі.

Поступово діти починають орієнтуватися в залі і серед однолітків, з'являються перші «друзі», танцюючі поруч або в парі.

Мама отримують «завдання додому» і намагаються їх виконати: вони продовжують вчити дітей ритмічно стукати брязкальцем і ховати її, з задоволенням переписують текст пісень, вивчених на заняттях, і співають своїм малюкам вдома.

Величезну насолоду і радість дорослим і дітям доставляють наші невеликі свята і розваги. Особливо улюблені лялькові вистави, показані мамами, татами,

іноді братами і сестрами, спільно з педагогами дитячого садка: «Ріпка», «Курочка Ряба», «Колобок», «Три ведмедя». (див. додаток 8 фото №1)

А як весело проходить всіма улюблене Новорічне свято. Перед Новим роком приємні клопоти у всіх: мами і бабусі шиють своїм крихіткам карнавальні костюми і купують найсимпатичнішу - м'яку іграшку. Ми в свою чергу, наряджаємо ялинку, готуємо ляльковий спектакль, придумуємо сценарій. Нарешті настає цей довгоочікуваний день. В залі звучить чарівна музика, і з'являються нарядні малюки в образі півників, зайчиків, янголят, гномиків, баранчиків. Важко зрозуміти, хто більше радий - матусі або малята! Мама з задоволенням співають улюблену всіма пісню «Маленька ялинка», муз. Красева і йдуть хороводом по колу, взявши за руку свого малюка. Біля нарядної ялинки ми граємо з вогниками, кидаємо «сніжки». А самий урочистий, і хвилюючий момент настає, коли справжній Дід Мороз приходить і роздає подарунки. (див. додаток 8 фото №2)

Також разом і дружно ми відзначаємо Мамин день, разом сумуємо на заключному святі «Ось які ми великі», який закінчується чаюванням. І тільки тут помічаємо, як змінилися і вирости наші діти. (див. додаток 8 фото №3)

3. Висновки

Результативність роботи

Багаторічний досвід роботи в групі «Я граю з мамою» показав, що заняття з музичного розвитку у ранньому віці доцільні і корисні. Після одного року таких занять:

- 90 % дітей з інтересом слухають музику і спів дорослих, емоційно на неї реагують.
- 60% виконують самостійно прості танцювальні рухи
- 100% активно грають на музичних інструментах
- 50% орієнтуються в просторі залу.

А коли ці діти починають відвідувати дитячий садок, за нашими спостереженнями, вони більш відкриті музиці, швидше навчаються на музичних заняттях, а надалі із задоволенням відвідують вокальну студію, хореографічні гуртки, студії бальних танців, фігурне катання і музичну школу.

За спостереженнями медичних працівників і педагогів адаптаційний період дітей, що відвідували групи короткочасного перебування, проходив легше. У дитячому саду вже з перших днів вони відчували себе більш комфортно в порівнянні з іншими дітьми, адже у них вже був перший досвід спілкування з однолітками і «чужими» дорослими, вже раніше відбулося перше ознайомлення з дитячим садом. Та й батьки спокійніше привели своїх дітей в знайому обстановку, активно включилися в музичне життя дитячого садка, усвідомлюючи сприятливу та оздоровлюючу дію музики на своїх малюків.

А для нас, музичних керівників, така робота з дітьми і батьками – додаткове джерело творчості та натхнення.

Література

1. Виховання дітей раннього віку. Аскаріна Н.М. – М: Просвітництво, 1981
2. Дитячі забави. О. Макшанцева. - М: Просвітництво,1991
3. Дитина в дошкульні року. Програма розвитку, навчання і виховання дітей. - Запоріжжя, ЛПС, 2008.
- 4.Серія музичних ігор. 4 диска М. М. Шуть
5. Програма музично-мовленнєвих занять з дітьми раннього віку. Єлькіна А. В.
6. Програма музичної освіти дітей раннього і дошкільного віку. Костіна Е. П. –М: Лінка – Прес, 2008, 320с.
7. Музичне виховання дітей раннього віку. Бабаджан Т. З. – М: Просвітництво, 1967.
8. Топ, хлоп, малюки. Програма музично-ритмічного виховання дітей 2-3 років. Сауко Т., Буреніна А. –СПб.,2001-120с.
9. Шаламонова Б.Ю. Ігри для найменших. Музичний керівник№4, 2006
10. Нові пальчикові ігри. Железнова О. С.
11. Серія музичних дисків: «Співаємо і танцюємо» Н.В.Лисенко
12. Серія дисків для лялькового театру. Н.В.Лисенко